

מפסקי הרב זכריה זרמתי שליט"א

רב ומו"צ, אבה"ד לממונות וראש מכון תורת אמ"ת

(אזהרה: הפסק מועתק ממקורות שיעורו של הרב בשבת, ולא עבר הגהה סופית).

"בחובת העולה לתורה לברך בקול גדול"

ומשמע שגם מור"ם הבין שרק על 'ברכו' יש לחזור ולא כל ברכות התורה. וא"כ יש להסיק שלכל הפחות גם לדעת מר"ן השו"ע, גם לדעת מור"ם יש לחזור על "ברכו" אם לא נשמע היטב.

ובהג"מ (פ"ז או"פ) גם שם, על אף שמובא שלכתחילה יש לחזור גם על הברכות, הסיק שהדבר אינו מעכב בדיעבד.

ומרן החפץ חיים ציטט (בה"ל שם ד"ה בקול רם) את דבריו הקשים של ספר החסידים באומרו שהעולה לתורה ומברך את ברכותיו בלחש, אינו אלא גזל את המצוות מהציבור. ובין השורות יש להעיר שנהגו העם לצרף ולסמוך על כל 'האמנים' הנאמרים אחר ברכות העולים לתורה ולחשבם כאמירת ברכה ממש, עפ"י הנאמר בש"ס דברכות (נ"ב) 'גדול העונה יותר מן המברך', ובכך להשלים את מאה הברכות החסרות כ"כ בשבת. וא"כ באם העולים לתורה לא יברכו את הברכות בקול רם, הוי גזל של ממש של 'אמנים' וברכות מסך חשבון המאה ברכות שמחויב אדם לומר בכל יום, ודו"ק.

אולם נכון שמסקנת הבה"ל היא שבדיעבד מסתברא שאין לחזור ולברך משום סב"ל, ומ"מ נלמד מכל זה גודל החיוב על כל פנים לכתחילה.

ולא אחשוש ואומר שאנו, רוח אחרת הייתה עמנו בדבר זה, אחרי נשיקת עפרו

איתא בשו"ע (סי קלט סעי' ו) וז"ל "אומר ברכו והברכות בקול רב והאומרים בלחש טועה, יש אומרים שצריך לחזור לברך בקול רם".

דברי מר"ן השו"ע בשם הטור והגהות מיימוניות הובאו.

אכן חובה גדולה מוטלת על העולה לתורה להגביה את קולו כדי שישמעו את אמירת 'ברכו', ויענו לו המתפללים, ואת ברכותיו וגם יענו להן ויזכו בכך.

הרי יש להכיר דאין לומר את ברכות תורה הללו רק בעשרה, וכשעשרה אינם שומעים או אינם עונים להם, הוי ברכותיו לבטלה, ואלו דברי מר"ן הבית יוסף ממש.

ובכן בחיבורו הארוך, הקפיד בעל השו"ע לציין שראה בדברי מהרי"א שאם בירך העולה בלחש, עליו לחזור ולברך. ולכאורה לא חילק מר"ן הב"י בין 'ברכו' לברכות, זאת אומרת שהנשמע מדבריו שעליו גם על הברכות לחזור, ולא חוששין הכא לסב"ל.

ואולם חלק מאחרונים חלקו עליו באומרם שכל מש"כ מהרי"א לא דיבר אלא לאמירת 'ברכו' ושיש לחזור עליו בלבד, אך ברכות לא.

כך העיר האליה רבה, ומדברי הרמ"א אשר הציר וז"ל "כדי שישמעו ויענו ברוך ה' המבורך לעולם ועד ואם לא שמעו הצבור את המברך, אעפ"י ששמעו החזן עונה לא יענו עמו אלא עונים אמן על דברי החזן".

של מרן המשנ"ב, כפי שאבאר. לא זו אף זו כי גם במקום אחר מזה של הכה"ח סופר, תקענו את אוהלינו, וגם זה יתבאר. כי כתב הכה"ח (או' לח) וז"ל "על כן לכתחילה צריך המברך להגביה קולו ולהשמיע כל קהל ביהכ"נ כדי לצאת אליבא דכו"ע, ובדיעבד אם לא הגביה קולו אע"ג דלא טוב עשה מ"מ אין צריך לחזור ולברך משום דאיכא פלוגתא בזה, דלסתם מר"ן משמע דא"צ לחזור וכו' ורק כתחילה צריך לחזור".

והלוא יש לדייק ולהקשות. כי דברי מרן השו"ע בסעיף זה אינם ככל דברי "סתם וי"א, הלכה כסתם". כי לרוב, כאשר אמרינן כן, מייירי בשתי דעות חלוקות זו מזו, ומר"ן מביא לכאורה ראשון את דעתו בסתם לרמזו כי זה העיקר. אך הכא לא כן הוא המצב. כי השו"ע דיבר על דין דלכתחילה, שיש להגביה את קול. וחזר ופירש את דבריו בחומרת הדרישה להגבהת הקול והוסיף מעין אוהרה, להראות שהדבר כה חמור, עד כדי די"א אומרים שצריך לחזור ולברך. והעולה מדבריו בב"י הוא שאינו חולק על דעת המהרי"א בשם רבנו יונה, ולהיפך לשונו תוכיח באומרו בב"י "ומצאתי כתוב", כמעין שורה תחתונה מדבריו.

והנה בעל ספר חיי אדם, הרה"ג רבי אברהם דנציג כתב גם הוא בספרו זכרו תורת משה (עמ' מח ס' יב הערה כ' קהילת יו"ט) וז"ל "וראיתי באיזה ספר מאחרונים דפסק דאף ברכות צריך לחזור ולברך".

אולם לא אתכחש ממה שתרז עיני בדברי הרה"ג רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי (חלק א ס' ח) שדן מעין הגדון דידן, ואף שבין בתרזו דעתו היא שלפנינו בכהאי 'סתם י"א' - 'קלאסי' דפסקינן כסתם, ועל זה

אנו מעירים ומלינים, אך אחר כל זאת מסקנתו היא דאם אמירת ברכות התורה בקול רם אינן מעכבות עד כדי לחייב לחזור עליהן, אמנם אם לא אמר 'ברכו' או לא השמיע 'ברכו' לאוזני הציבור, טוב יעשה אדם אם יחזור עליו, ואף אם החל בברכת התורה יסיימה ב"למדני חוקיך", ויחזור על "ברכו" בקול רם, ודבריו יוכחו.

ובכגון זה לא אמרינן סב"ל משום פלוגתא בין הפוסקים או משום שאחרונים חששו, דאם קבלנו הוראות מר"ן השו"ע ונהגנו בזה אחריו, אפילו כנגד אלף פוסקים קבלנו אותה, וכל הסבי"לם שבעולם לא ייזו אותנו מיוסף כי הוא המשביר.

ודע לך שהרה"ג רבי ישראל אלגאזי הביא את דברי מר"ן כלשונו בספרו אמת ליעקב (סי' ס) ולא כתב דלא פסקינן כהי"א ודחוששים לסב"ל.

כך גם כתב הרה"ג רבי חיים בנבנשתי בספרו הגדול כנסת הגדולה (או"ח הלכות קריאת התורה) וז"ל "הברכות בקול רם וכו', נ"ב לאו דוקא 'ברכו' דהוא הדין לברכות שצריך לאומרם בקול רם, בין ברכה ראשונה בין ברכה אחרונה כדי שיענו הציבור אמנ", ולא הוסיף ולא מידי.

וראה ראיתי בספר היקר קונטרס ההשגות והמעשה של הרה"ג רבי משולם שאול אורדמן מעיר וורשה שכתב באריכות גדולה תקנה לתקון את המעוות הזה, שהעולים מברכים בלחש, וז"ל "ובודאי מצד החיוב לתקן זה שלא תהא כזאת בישראל וראוי לכתוב על לוח באותיות גדולות שחיוב לומר 'ברכו' והברכות בקול רם, כדין השו"ע, והלוח הזה יהא מונח על השולחן בעת שקורין, ואו בודאי יברכו כולם בקול רם כיון שידעו שביזיון מי שמברך בלחש".

ויתירה מזו כתב הרה"ג רבי אליעזר פאפו בספרו חסד לאלפים (הלכות ספר תורה סי' קלה עמ' רטו או' יז) וז"ל "האומר בלחש וכו' גזול את הרבים שלא יענו אחריו, חוטא ויאבד טובה הרבה, ואיך אומר 'ברכו את ה'", כשאומר בלחש לא יוכלו לברך! וכו' וזו דעת העמי הארץ שאינם יודעים ברכות התורה, עד שכמה מהם שאומרים בקול רם ונגלה קלונם לעין כל, אשר על כל הפקחים שבהם שאומרים בלחש כדי שלא יגלה חסרונם, ואוי להם לאותה בושה, בין כך ובין כך מי גרס להם זאת, עצלותם שלא לילך אצל חכם ללמוד דלפחות דבר כזה כדי שלא לבוא לידי בושה בפני רבים".

אחרי כל זאת גם אם תרצה לומר שמר"ן ומור"ם אינם מחייבים לחזור לברך משום סב"ל, הרי שבעלי השו"ע הסכימו כו"ע שיש לחזור על 'ברכו' שאין בו חשש לברכה לבטלה, וזה פשוט.

ובין השורות אעיר על מה שכתב הכה"ח סופר (או' לה) שטוב שהעולה יאמר בלחש "השם עמכם", וירוויח בכך שיענו לו, הש"ץ והציבור "ברוך השם". רק דייק הרב הסופר מדברי הזוה"ק שיאמר "השם" ולא שם השם (אדנות) כי אין טוב להזכיר ה' בתיבה ראשונה. והנה וודאי נהגו כך במערב, אך יש להעיר שראינו גם גדולי עולם אשר נהגו להתל בשם השם-אדנות ממש, ולא חששו למה דאיתא בזוה"ק או שלא הבינו אותו כפי הבנת הכה"ח. וגם הכא אומר אני ונהרה ונהרה ופשטיה. העיקר שיאמר "ה' עמכם" ולא יחדש דבר שלא שיערו אבותינו לומר "רבנן", כי מה שייד בזה בקשת רשות מהציבור או מחכמי המקום, לקיים תקנת משה רבנו ע"ה, אב ורב כל החכמים, לעלות לתורה לברך עליה,

ואיך שינו מהזכרת שם השם לבקשה מבני אדם, הנסתרות לה'. [אמ"ה וחמור מזה רואה אני אצל עדות מסוימות, שגם 'ברכו' אחרון של התפילה בתום קדיש יתום, מקדימים לו בקשת רשות 'רבנן', וכי לא כל הקדיש נאמר ברשות רבנן, ולענ"ד זה מהווה הפסק כי לא מן העניין הוא כלל, וכל מי שיכול לבטל זאת בנחת אצל אותן העדות, ברכת רבנן עליו].

אחר הדברים האלה, כן מצאתי כתוב בדברים מדברי חכמי המערב, למשל בדברי הרה"ג רבי רפאל משה אלבו בספרו ארבעה שומרים (השער השלישי- תיקון ב) וז"ל "יעלה לס"ת לפחות פעם אחת בחודש וכו' ויברך הברכות בקול רם כשיעור שישמעו ברכותיו לפחות עשרה מהקהל והמברך בקול רם וזכור לקול ששון ושמחה" [אמ"ה ואף שהיה מה לדון על מה שכתב הרב ז"ל, שהדרישה היא שקולו ישמע לפחות עד לעשרה מתפללים. כי יש להקשות עפ"י טעמו של בעל ספר חסידים דלעיל דמיירי בגול מכל מתפלל ומתפלל אם לא ישמע, לא שנא העשירי לא שנא המתפלל המאה, אלא הכל לפי יכולתו להשמיע את קולו. ועוד דלפי דברי המאירי המובאים בבה"ל, יש טעם ואסמכתא כי ז"ל "יש מפרשים משום הנכנסים שיכנסו בין ראשון לשני לשמוע קריאת התורה, נמצא שמיעתו שלא בברכה לפניה וכו' ועל סמך זה נהגו בצרפת שיברך בקול בנוני, להשמיע לכל את הברכות", ומשמע דמיירי בקול הראוי להישמע לכל המתפללים ולא רק לעשרה, ואפשר].

ובכלל בדעתי הייתה לחזק את דבריי בדעתם של מו"ר רבי דוד אבן כליפא בשו"ת דרכי דוד שלו, כדעת מורו וחמיו הקד' הרה"ג רבי דוד הכהן סקאלי בשו"ת קרית חנה דוד, הסוברים שניהם שברכות התורה מעלתן גבוהה עד מאוד, מד"א דאורייתא בברכת השחר, ודרבנן באלו של עליה לתורה. ושני גדולים אלו נהגו להקדימן מיד אחרי 'מודה אני', נט"י ואשר

יצר, לפני כל שאר ברכות השחר, להראות את חשיבות התורה ולברך עליה תחילה, שבגינן ידוע שיצאנו לגלות על לא ברכו על התורה תחילה, כי לא ראה ולא השיג דור חורבן הבית את מעלת הלימוד והצורך לעלות על נס את הברכות עליה, זאת לפני כל שבח אחר.

ואם כן, מה נאמר על אדם שעולה לתורה ומצניע את ברכותיו ושבחיו לה' לעצמו לחודיה, ואינו מפרסם קבל עם שה' בחר בנו מכל העמים כי נתן לנו תורתו שהיא תורת אמ"ת, על כך אין להוסיף וקצו מילין.

העולה מדברינו, שחובה גמורה על העולה לתורה לברך את ברכות התורה ו'ברכו' בקול רם עד כדי שישמעו כל המתפללים כולם ויענו הציבור כולו. ויחל דבריו ב"ה' עמכם" בשם ה' או בשם השם, ויענו לו כולם "יברך השם", הפעם בכינוי בלבד. ואם לא בירך בקול רם, ודאי יש להחזירו לומר לכל הפחות "ברכו". וגם אם החל בברכת התורה יסיים ב'למדני חוקיך' ויחזור על ברכו בקול רם. ולענ"ד הרוצה להחזירו שיאמר גם את ברכותיו אם אמרן בלחש, אין מזניחין אותו כי זו דעת מר"ן השו"ע שלא חשש לכאורה לסב"ל. ולא אמרתי בדבר זה האחרון, קבלו דעתי.